

**MINTAQADA IQTISODIY O‘SISHNI RAG‘BATLANTIRISH
YO‘NALISHLARI VA USULLARI: NAZARIYA VA AMALIYOT**

Zaripov Abbos Bekmurod o'g'li
Osiyo Xalqaro Universiteti

ANNOTATSIYA

Mazkur ilmiy maqolada mintaqaviy iqtisodiy o‘shni rag‘batlantirishning nazariy-uslubiy asoslari va amaliy mexanizmlari kompleks tahlil qilinadi. Iqtisodiy o‘sh tushunchasining mintaqaviy xususiyatlari, unga ta’sir etuvchi ichki va tashqi omillar hamda hududiy rivojlanishdagi nomutanosiblik muammolari yoritilgan. Shuningdek, mintaqalarda iqtisodiy faollikni oshirishda davlatning tartibga soluvchi roli, investitsiya va innovatsiya siyosati, infratuzilma rivoji hamda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash usullarining samaradorligi ilmiy asosda baholanadi. Tadqiqot natijalari mintaqaviy iqtisodiy siyosatni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: mintaqaviy iqtisodiyot, iqtisodiy o‘sh, investitsiya muhiti, innovatsiyalar, infratuzilma, hududiy rivojlanish, davlat siyosati.

KIRISH

Bugungi kunda iqtisodiy rivojlanish masalalarini hududiy jihatdan o‘rganish va boshqarish jahon iqtisodiyotining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mintaqalar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutlar, resurslardan foydalanish darajasining notekisligi va ishlab chiqarish salohiyatining hududlar bo‘yicha farqlanishi mintaqaviy siyosatni chuqur ilmiy asosda olib borishni taqozo etadi.

Mintaqada iqtisodiy o‘shni rag‘batlantirish mamlakatning umumiy makroiqtisodiy barqarorligi, aholi turmush darajasi va ijtimoiy farovonlikni oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, iqtisodiy o‘shni rag‘batlantirishning samarali yo‘nalishlari va usullarini aniqlash, ularni amaliyotga joriy etish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi.

1. MINTAQAVIY IQTISODIY O‘SISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI**1.1. Iqtisodiy o‘sh tushunchasi va uning mintaqaviy xususiyatlari**

Iqtisodiy o‘sh – bu ishlab chiqarish hajmining ortishi, resurslardan samarali foydalanish va iqtisodiy imkoniyatlarning kengayib borishi bilan tavsiflanadigan jarayondir. Mintaqaviy iqtisodiy o‘sh esa muayyan hudud doirasida iqtisodiy salohiyatning oshishi, ishlab chiqarish tarmoqlarining rivojlanishi va aholining ijtimoiy-iqtisodiy ahvolidan yaxshilanishini anglatadi.

Mintaqaviy iqtisodiy o‘sh quyidagi xususiyatlar bilan ajralib turadi:

- hududiy resurslar bilan bog'liqligi;
- iqtisodiy va ijtimoiy infratuzilma darajasi;
- demografik va mehnat salohiyati;
- institutsional muhit va boshqaruv samaradorligi.

1.2. Mintaqaviy rivojlanish nazariyalari

Mintaqaviy iqtisodiy o'sishni tushuntiruvchi nazariyalar bir necha yo'nalishlarga bo'linadi. Klassik iqtisodiy nazariyada bozor mexanizmlari mintaqalar o'rtasidagi farqlarni avtomatik ravishda qisqartirishi ta'kidlanadi. Neoklassik yondashuvda esa kapital va mehnat resurslarining erkin harakati hududlar rivojini muvozanatlashtiruvchi omil sifatida qaraladi.

Zamonaviy institutsional va innovatsion nazariyalarda esa davlatning faol roli, hududiy siyosat va innovatsiyalar mintaqaviy iqtisodiy o'sishning asosiy drayverlari sifatida e'tirof etiladi.

2. MINTAQADA IQTISODIY O'SISHGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR

2.1. Tabiiy va iqtisodiy resurslar

Mintaqaning tabiiy-resurs salohiyati iqtisodiy o'sishning boshlang'ich shartlaridan biri hisoblanadi. Yer, suv, mineral resurslar va energetika manbalaridan oqilona foydalanish hududiy ishlab chiqarishning rivojlanishiga xizmat qiladi.

2.2. Mehnat va inson kapitali

Malakali mehnat resurslari va inson kapitali darajasi iqtisodiy o'sish sur'atlarini belgilovchi muhim omillardan biridir. Ta'lim tizimi, kasbiy tayyorgarlik va ilmiy salohiyat mintaqaviy raqobatbardoshlikni oshiradi.

2.3. Infratuzilma va institutsional muhit

Rivojlangan transport-logistika, energetika va axborot infratuzilmasi iqtisodiy faollikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, samarali boshqaruv, huquqiy kafolatlar va biznes muhiti mintaqaviy rivojlanishning institutsional asosini tashkil etadi.

3. MINTAQADA IQTISODIY O'SISHNI RAG'BATLANTIRISH YO'NALISHLARI

3.1. Investitsiya siyosatini takomillashtirish

Investitsiyalar mintaqaviy iqtisodiy o'sishning asosiy manbalaridan biridir. Xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb etish uchun qulay investitsiya muhiti yaratish, soliq va bojxona imtiyozlari berish muhim ahamiyatga ega.

3.2. Innovatsion rivojlanishni qo'llab-quvvatlash

Innovatsiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, yangi ish o'rinlari yaratadi. Mintaqalarda innovatsion markazlar, texnoparklar va ilmiy-tadqiqot muassasalarini rivojlantirish iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi.

3.3. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish

Kichik biznes mintaqaviy iqtisodiyotning moslashuvchan va barqaror segmenti hisoblanadi. Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash orqali aholi bandligini oshirish va daromadlar barqarorligini ta'minlash mumkin.

4. IQTISODIY O'SISHNI RAG'BATLANTIRISH USULLARINING AMALIY JIHATLARI

Amaliyotda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish quyidagi usullar orqali amalga oshiriladi:

- fiskal rag'batlantirish (soliq imtiyozlari, subsidiyalar);
- kredit-moliya mexanizmlari;
- davlat-xususiy sheriklik loyihalari;
- erkin iqtisodiy zonalar va sanoat klasterlari tashkil etish.

Mazkur usullarning kompleks qo'llanilishi mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishning barqarorligini ta'minlaydi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mintaqada iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish ko'p omilli va tizimli yondashuvni talab etadi. Investitsiya va innovatsion siyosatni takomillashtirish, infratuzilmani rivojlantirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mintaqaviy iqtisodiy o'sishning asosiy yo'nalishlari hisoblanadi. Ushbu choralarni ilmiy asoslangan holda amalga oshirish hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Todaro M., Smith S. *Economic Development*. — Pearson, 2020.
2. Krugman P. *Geography and Trade*. — MIT Press, 2019.
3. Porter M. *The Competitive Advantage of Nations*. — Free Press, 2018.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining mintaqaviy rivojlanish bo'yicha farmon va qarorlari.